

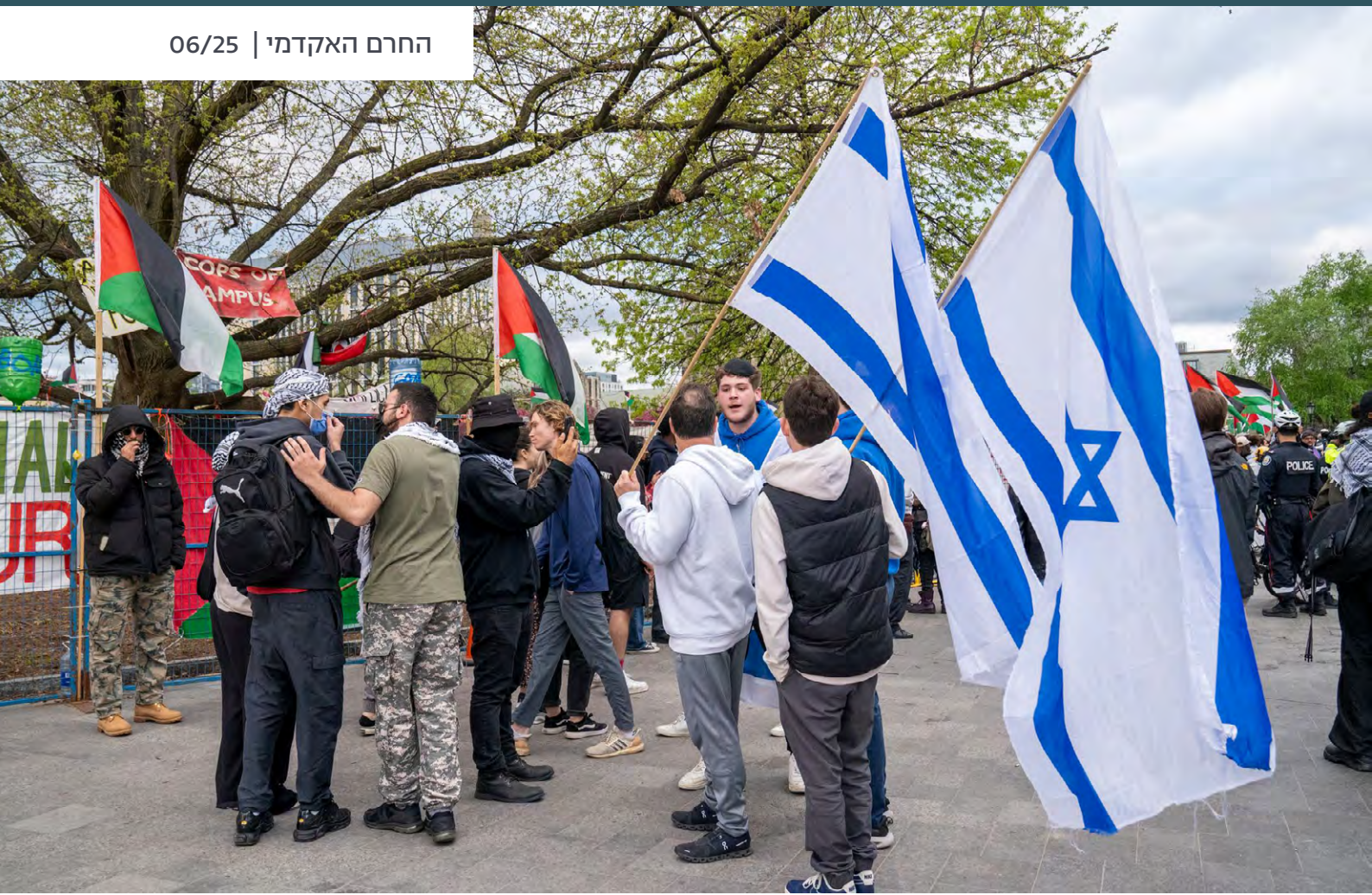
החרם האקדמי על ישראל

תקציר ממצאים והמלצות מרכזיות

פרופ' בועז גולני
פרופ' רבקה כרמי
ד"ר ציפי בוכניק
אלה ברזני
אשרת כץ שחם
גולן תמיר

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

06/25 | החרם האקדמי

החרם האקדמי על ישראל

דו"ח בנושא

המאבק בחרם על האקדמיה בישראל

תקציר ממצאים והמלצות מרכזיות

פרופ' בועז גולני

פרופ' רבקה כרמי

ד"ר ציפי בוכניק

אלה ברזני

אשרת כץ שחם

גולן תמיר

<https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield/>

יוני 2025

אין לשכפל כל חלק מפרסום זה ללא רשות מראש ובכתב ממוסד שמואל נאמן מלבד לצורך ציטוט של קטעים קצרים במאמרי סקירה ופרסומים דומים תוך ציון מפורש של המקור.

הדעות והמסקנות המובאות בפרסום זה הן על דעת המחברים ואינן משקפות בהכרח את דעת מוסד שמואל נאמן

דוח זה נערך ונכתב בסיוע מערכות בינה מלאכותית מתקדמות (כגון: ChatGPT, grok, claude.ai), אשר שימשו לשיפור ניסוח, עריכה, סיכום והנגשת המידע. השימוש בטכנולוגיה זו נועד לייעל את תהליך הכתיבה, לשפר את בהירות התוכן ולסייע בארגון הנתונים, תוך שמירה על דיוק, מהימנות והתאמה לקהל היעד. עם זאת, האחריות המלאה על המידע, הנתונים והמסקנות המופיעים בדוח מוטלת על מחבריו, ונעשו בדיקות קפדניות להבטחת איכות ותקפות התוכן.

תוכן העניינים

3.....	מבוא ורקע
5.....	החרם האקדמי עד 7 באוקטובר 2023
5.....	החרם האקדמי אחרי 7 באוקטובר 2023
6.....	סוגיות משפטיות ואתיות בהקשר של חרם אקדמי על ישראל
7.....	ממצאים ברמת המדינה
8.....	המלצות עיקריות ברמת המדינה
8.....	ממצאים ברמת האוניברסיטאות
9.....	המלצות עיקריות ברמת האוניברסיטאות
9.....	ממצאים ברמת החוקר הבודד
10.....	המלצות עיקריות ברמת החוקר הבודד

מבוא ורקע

מדינת ישראל, כמרכז של חדשנות טכנולוגית ומדעית, נדרשת לשמר את חוסנה הכלכלי, החברתי והביטחוני על-ידי חיזוק התשתית האקדמית והמחקרית שלה. לאורך 77 שנות קיומה, הצליחה ישראל להפוך אתגרי קיום להזדמנויות פורצות דרך, ובכך מיצבה את עצמה כמעצמת הייטק עולמית. האקדמיה הישראלית מילאה תפקיד מכריע ביצירת התשתית האנושית והטכנולוגית שהפכה את ישראל למדינה מפותחת בעלת מערכות מתקדמות בתחומים רבים כגון ביטחון, בריאות, חינוך ורווחה.

אירועי השבעה באוקטובר 2023 והמלחמה שפרצה בעקבותיהם הביאו לשינויים מורכבים בדעת הקהל העולמית וחשפו את ישראל לאיומים חדשים, ובכלל זה ניסיונות חוזרים ונשנים להטיל חרם אקדמי על מוסדות וחוקרים ישראלים. תקציר זה, המבוסס על מחקר מקיף של מוסד שמואל נאמן, בוחן את היקף החרם האקדמי על ישראל, השפעותיו המגוונות, ואת הדרכים האפשריות להתמודד עמו ביעילות.

לצורך הכנת הדו"ח השתמש צוות המחקר במוסד שמואל נאמן בתהליך סדור של איסוף וניתוח נתונים. האזור הבא מתאר את שיטות המחקר ותוצריו:

רקע על תנועת ה-BDS והחרם האקדמי

תנועת החרם, משיכת השקעות והטלת סנקציות (Boycott, Divestment and Sanctions - BDS) הוקמה באופן רשמי בשנת 2005 ביוזמת ארגונים פלסטיניים. התנועה קוראת לבידוד כלכלי, תרבותי ואקדמי של ישראל עד אשר תמלא את דרישותיה. היא מציגה את עצמה כתנועת זכויות אדם לא-אלימה, אך למעשה רבים מחבריה תומכים בהקמת מדינה פלסטינית מנהר הירדן ועד הים התיכון תוך ביטול הישות הציונית.

בעשרים השנים האחרונות חל שינוי משמעותי באסטרטגיה של תנועת ה-BDS, שעברה מחרם כלכלי ופוליטי מסורתי ללוחמה רכה ומתוחכמת הכוללת קמפיינים של השפעה פסיכולוגית, משפטית ודיפלומטית, בין היתר באמצעות שילוב עם תנועות חברתיות בינלאומיות ומימון ארגונים לא-ממשלתיים הפועלים במסווה של זכויות אדם. התפתחויות טכנולוגיות, במיוחד במדיה החברתית ובבינה המלאכותית מאפשרות לתנועה להפיץ במהירות מסרים טעונים רגשית ולהגיע לקהלים חדשים, בעיקר בקרב דורות צעירים ואקדמאים.

החרם האקדמי מהווה רובד מרכזי באסטרטגיית ה-BDS, הרואה באקדמיה הישראלית יעד חשוב במאבק כנגד מדינת ישראל. הפעילות כוללת קריאה למוסדות אקדמיים בעולם לנתק קשרים עם מוסדות ישראליים להשכלה גבוהה, להימנע משיתופי פעולה מחקריים, להחרים כנסים בישראל, לסרב לפרסם מאמרים של חוקרים ישראלים וכן להימנע מהשקעות של קרנות צמיתות של אונ' בחו"ל בישראל.

מעמדה של האקדמיה הישראלית בעולם

ישראל, לאורך 77 שנות קיומה, הצליחה למצב את עצמה כמעצמת מדע וטכנולוגיה, כשהחדשנות היא מנוע צמיחתה העיקרי. מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, הכוללת כיום 10 אוניברסיטאות ו-51 מכללות, מהווה עמוד תווך חיוני ביצירת ההון האנושי ובקידום הידע המדעי והטכנולוגי במדינה.

שלוש מהאוניברסיטאות הישראליות – מכון ויצמן, האוניברסיטה העברית והטכניון – נמצאות בקביעות בין 100 המובילות בעולם לפי מדד שנחאי, נתון יוצא דופן בהתחשב בגודל המדינה. ישראל גם בולטת בזכייה במענקי מחקר יוקרתיים, בעיקר מתוכנית Horizon 2020 ומה-ERC.

האקדמיה הישראלית מוכרת בחדשנותה המדעית ובפיתוחים פורצי הדרך בתחומים מגוונים ובהם:

- מדעי המחשב ומדעי הנתונים: כולל אלגוריתם RSA, טכנולוגיות של מובילאיי, ו-USB Flash Drive.
- מדעים מדויקים: פיתוחים בתחום הפיזיקה הקוונטית והצפנה אופטית מתקדמת.
- חקלאות וניהול מים: חקלאות מדייקת וזני יבול עמידים, וכן טכנולוגיות מתקדמות להתפלת מים.
- מדעי החיים והרפואה: טכנולוגיות רפואיות פורצות דרך כגון ReWalk, PillCam, ותרופות כגון קופקסון לטיפול בטרשת נפוצה.

שיתוף פעולה בינלאומי מהווה חלק בלתי נפרד מהצלחת המחקר הישראלי. שיעור גבוה מהפרסומים של חוקרים ישראלים הוא בשיתוף חוקרים מחו"ל, בעיקר בשל קשרים אקדמיים משמעותיים שנבנו לאורך שנים. הניסיונות להטלת חרם אקדמי בינלאומי, במיוחד לאחר אירועי ה-7 באוקטובר 2023, מציבים איום משמעותי על המשך שיתוף פעולה זה.

התפתחות החרם האקדמי לפני ואחרי 7 באוקטובר 2023

החרם האקדמי עד 7 באוקטובר 2023

עד לאירועי 7 באוקטובר 2023, החרם האקדמי היה בעיקר סמלי ומוגבל בהשפעתו המעשית. למרות שנרשמו אנקדוטות של מקרי חרם, כגון דחיית אירועים או הצטרפות אגודות מקצועיות ליוזמות חרם, רוב הפעילות הייתה מונעת על ידי קבוצות סטודנטים וסגל "מלמטה למעלה", בעיקר בתחומי מדעי הרוח והחברה. הארגונים שהובילו חלק ניכר מפעילות זו הם Students for Justice in Palestine | SJP - סטודנטים למען צדק בפלסטין, SDS | Students for Democratic Society - סטודנטים למען חברה דמוקרטית, YDSA | Young Democratic Socialists of America - הסוציאליסטים הדמוקרטים הצעירים של אמריקה, Dissenters - מתנגדים ו-JVP | Jewish Voice for Peace - קול יהודי לשלום. מרבית המוסדות האקדמיים והמדינות דחו יוזמות חרם, ושיתופי הפעולה המשיכו להתנהל כמעט כרגיל. ההשפעה הישירה על הישגי האקדמיה הישראלית הוגדרה כמינימלית, אם כי החרם גרם לקיטוב בשיח האקדמי ולעלייה בשיח הפוליטי בקמפוסים.

ישראל נקטה צעדים במשך השנים שונים נגד תנועת ה-BDS כולל חקיקה, דיפלומטיה ציבורית ומסגור התנועה כאנטישמית. במקביל, הקהילה האקדמית בישראל פעלה לחיזוק קשרים בינלאומיים, שיתוף פעולה עם גופים המתנגדים לחרמות, וקידום ערכי גיוון, הכלה ומצוינות מדעית. בזירה הבינלאומית, נעשו גם פעולות משפטיות וחקיקתיות במדינות כמו ארצות הברית, בריטניה וגרמניה, במטרה למנוע פגיעה בחופש האקדמי ולהחליש את הקריאות לחרם על ישראל.

החרם האקדמי אחרי 7 באוקטובר 2023

בעקבות אירועי 7 באוקטובר 2023 נרשמה עלייה חדה בניסיונות ובביצועי חרם אקדמי על ישראל, במיוחד באירופה ובצפון אמריקה. תנועת ה-BDS ושותפיה הגבירו את הלחץ, עם מקרים רבים של סירוב לשיתופי פעולה, השעיית הסכמים, דחיית מאמרים, ביטול השתתפויות בכנסים, וירידה בניידות חוקרים וסטודנטים.

בתקופה זו נרשם גל משמעותי של אירועים אנטי-ישראליים בקמפוסים, מחנות מחאה, והפסקת קשרים על רקע טענות להפרות זכויות אדם. במקביל, החלו להופיע יותר סממנים של חרם סמוי, שבו הסיבה האמיתית לדחייה של שיתוף פעולה או פרסום אקדמי אינה מוצהרת במפורש.

במקביל לעלייה בניסיונות החרם האקדמי מאז מתקפת 7 באוקטובר 2023 גברה גם הפעילות כנגד החרם בישראל ובעולם. משרדי ממשלה כמו משרד החוץ, התפוצות והמדע השקיעו משאבים רבים בפעולות דיפלומטיות, משפטיות ואקדמיות למניעת החרמות, כולל הקצאת מימון ייעודי לעידוד שיתופי פעולה בינלאומיים. במישור האקדמי, האקדמיה הלאומית למדעים, הקרן הלאומית למדע וועד ראשי האוניברסיטאות ואחרים נקטו צעדים אקטיביים למנוע פגיעה בשיתופי פעולה אקדמיים, למרות עלייה בתופעת החרם הסמוי ובמקרים של סירובים פוליטיים לשיפוט מחקרים מישראל. במקביל, ניכרו מגמות בינלאומיות חיוביות כגון משלחות הזדהות של חוקרים וסטודנטים זרים, יוזמות פרו-ישראליות, חקיקה במדינות שונות להגבלת ה-BDS, וצמצום בתרומות למוסדות שגילו אהדה לחרם.

מאז כניסתו לכהונתו השנייה בינואר 2025, הנשיא דונלד טראמפ נקט במדיניות נחרצת נגד החרמות האקדמיים על ישראל, תוך שימוש באמצעים כגון איומים בהפסקת מימון פדרלי, ביטול אשרות סטודנטים זרים המעורבים בהפגנות פרו-פלסטיניות וביצוע מעצרים בפועל של סטודנטים זרים המיועדים לגירוש. מדיניות זו יצרה אווירה זהירה במוסדות אקדמיים אמריקאיים, אך לא עצרה לחלוטין את התפשטות החרמות; מקרים חמורים התרחשו באוניברסיטאות מובילות ובהן קולומביה, MIT ואחרות.

בזירה הבינלאומית, לעומת זאת, חלה עלייה ניכרת בפעילות החרם במחצית הראשונה של 2025, בעיקר באירופה (הולנד, בלגיה, אירלנד, בריטניה ואחרות), קנדה ואוסטרליה, כולל שימוש גובר בוועדות אתיקה שהוקמו במיוחד על מנת לבחון מחדש שיתופי פעולה עם מוסדות ישראליים, על בסיס קריטריונים מחמירים של זכויות אדם שהופעלו רק ביחס לישראל, דבר שהוביל במקרים רבים להשעיית קשרים אקדמיים ארוכי שנים.

סוגיות משפטיות ואתיות בהקשר של חרם אקדמי על ישראל

החרם האקדמי על ישראל מעלה סוגיות משפטיות ואתיות מורכבות. הוא מתבטא ברמות שונות: אישית, בין-מוסדית והגבלות מוסדיות, כאשר האחרונה חמורה במיוחד בשל פגיעה בעצמאות חוקרים. לגיטימיות החרם תלויה בעילותיו: חרם עשוי להיות מוצדק במקרים של הפרות חמורות של זכויות אדם, אך לא כשהוא מבוסס על שיקולים פוליטיים או על אפליה, כגון דרישות ייחודיות ממוסדות ישראליים שאינן מופנות כלפי אחרים. קריטריונים להערכת החרם כוללים חומרת העילה, קשר ישיר לעוול, שקיפות ההליך, היקף הפגיעה והאם יש בו אפליה או אנטישמיות. התגובה לחרם יכולה לכלול שימוש בדיני שוויון ואפליה, טענה לאנטישמיות במקרים של סטנדרט כפול, ודרישה להליכים שקופים והוגנים תוך שמירה על חופש אקדמי.

ממצאים עיקריים מראיונות עם סגנים לבינלאומיות באוניברסיטאות

מהראיונות עם סגני נשיאים לבינלאומיות ומחקר עולה כי משבר החרם האקדמי הוביל להשעיה וביטול של הסכמים בינלאומיים, בעיקר במדינות כמו בלגיה, נורבגיה, ספרד וקנדה, לצד ירידה משמעותית בנוכחות של סטודנטים בינלאומיים בישראל, אם כי הנוכחות של סטודנטים ממדינות כמו הודו, סין ואפריקה לא פחתה. במקביל, אוניברסיטאות נוקטות אסטרטגיות התמודדות הכוללות פעולות משפטיות, פיתוח תוכניות חדשות להמשך משיכת סטודנטים זרים, דגש על מיתוג ושימור שיתופי פעולה, והכנת חברי סגל להתמודדות עם חששות ביטחוניים ועם אירועים אנטישמיים בחו"ל. ברמת המחקר, לא זוהתה עדיין פגיעה משמעותית בזכייה במענקי מחקר מרכזיים, אך קיימת ירידה בשיתופי פעולה במסגרת תאגידים בינלאומיים וכן ירידה מתונה במספר המשתלמים הזרים, בעיקר עקב דאגות ביטחוניות ותדמיתיות יותר מאשר לחץ ישיר מתנועת ה-BDS.

ממצאים עיקריים מטפסי הדיווח על חרם אקדמי

נכון לתחילת מאי, 2025 כלל מאגר המידע של המחקר 352 דיווחים על מקרי חרם אקדמי.

- כמעט מחצית ממקרי החרם המדווחים (51%) התבצעו באופן סמוי, דבר המקשה עוד יותר על זיהוי התופעה ומציאת פתרונות מעשיים.
- מתוך 106 מדווחים על מידת פגיעת מקרה החרם האקדמי בקידום או במחקר, 55% דיווחו על חוסר פגיעה או פגיעה קלה בלבד, 17% דיווחו על פגיעה בינונית, 21% על פגיעה משמעותית ו-8% על פגיעה משמעותית מאוד.
- הזירות המרכזיות לחרם האקדמי היו קשרים ושיתופי פעולה במחקר (38% מהמקרים באירופה), כנסים (20% באירופה), ומאמרים ופרסומים אקדמיים (34% בצפון אמריקה).
- התחומים האקדמיים שנפגעו ביותר היו מדעי הרוח והחברה, בעוד שבמדעים המדויקים, הנדסה וטכנולוגיה נרשמה פגיעה נמוכה יותר.

הממצאים מעידים כי אף שהחרם טרם השפיע באופן מהותי על יכולת המוסדות הישראליים לקיים מחקר איכותי ולשתף פעולה ברמה הגלובלית, החשש הוא מיצירת תהליך שיוביל בעתיד להשפעות שליליות משמעותיות, במיוחד ברמת הפרט.

ממצאים עיקריים מכנס התמודדות עם החרם האקדמי שנערך

במוסד נאמן ב-23 באפריל 2025

בכנס בנושא ההתמודדות עם החרם האקדמי, הודגש כי תופעת החרם על האקדמיה הישראלית התרחבה באופן משמעותי מאז מתקפת אוקטובר 2023, עם פגיעה בשיתופי פעולה, דחיית מאמרים וביטול השתתפויות בכנסים. המשתתפים ציינו עלייה במספר מכתבי סירוב פוליטיים מצד סוקרים בינלאומיים, וביטויי חרם ישירים מצד מוסדות באירופה ובארה"ב. ההתמודדות כוללת ניטור ודיווח בזמן אמת, שימוש באמצעים משפטיים ודיפלומטיים, והרחבת שיתופי פעולה בינלאומיים כדי לסכל את החרם. ההמלצה המרכזית היא פעולה משותפת, הגברת הסברה רב-ערוצית, והמשך פיתוח רשתות קשר בינלאומיות כאסטרטגיה ארוכת טווח [\[סיכום הכנס פורסם באתר הפרויקט\]](#).

ממצאים והמלצות ברמת המדינה

ממצאים ברמת המדינה

הממצאים מראים שהחרם האקדמי הפך לזירת לחימה משמעותית נוספת לזירות הצבאיות, המדיניות, הכלכליות והמשפטיות שאיתן מתמודדת המדינה מאז 7 באוקטובר 2023. החרם האקדמי אינו תופעה

מבודדת אלא חלק מאסטרטגיה רחבה יותר של דה-לגיטימציה של מדינת ישראל. הוא מאופיין בעלייה באנטישמיות ובביטויי שנאה כלפי יהודים וישראלים בכלל, ומשפיע על היחסים הדיפלומטיים של ישראל עם מדינות אחרות.

המלצות עיקריות ברמת המדינה

1. שיפור מערך ההסברה הלאומי: פיתוח אסטרטגיית הסברה מקיפה ואפקטיבית במספר מישורים ושפות. אסטרטגיה זו צריכה להתמקד בהצגת התרומה הייחודית של האקדמיה הישראלית למדע ולמחקר הגלובלי, ובהדגשת החשיבות של שיתוף פעולה בינלאומי בין חוקרים ומוסדות.
2. הגברה ומיסוד של הקשרים עם ארגונים הפועלים נגד אנטישמיות: חיזוק הקשרים עם עמותות מן המגזר השלישי כמו ADL, Combat antisemitism, AIC, Elnet ואחרים, ויצירת גוף מתאם ומקשר מול ארגונים אלו.
3. הקמת גוף מרכזי לניטור ומעקב: הקמת מוקד שיאסוף מידע, ינתח, יתאם וינחה את כלל הגופים הרלוונטיים, וינגיש דשבורד נתונים פתוח בנושא החרם האקדמי.
4. היערכות לתרחישי קיצון: פיתוח תשתיות מחקר עצמאיות בישראל למקרה שתחול החמרה משמעותית בחרם האקדמי, שתמנע גישה לתשתיות מחקר קריטיות בחו"ל.
5. יצירת מקורות מימון חלופיים: פיתוח מקורות מימון חלופיים למחקר אקדמי, כגון יוזמות גיוס משותף לקרנות פילנתרופיות ותכניות פוסט-דוקטורט יהודיות/ישראליות.

ממצאים והמלצות ברמת האוניברסיטאות

ממצאים ברמת האוניברסיטאות

- ברמת האוניברסיטאות, המחקר מצביע על מספר השפעות משמעותיות של החרם האקדמי:
- ירידה ברורה בתוכניות חילופי סטודנטים והגעה של סטודנטים בינלאומיים. השעיות, ביטולים או הקפאות של הסכמי שיתוף פעולה, בעיקר באירופה ובקנדה.
 - קושי הולך וגובר ביכולתם של מוסדות להשכלה גבוהה בישראל למשוך סטודנטים בינלאומיים וירידה במספר המשתלמים והמבקרים הזרים.
 - השפעות שונות על פי תחומים: ההשפעה משמעותית יותר במדעי הרוח והחברה, ופחות במדעים המדויקים והנדסה.
 - במקביל, נרשמה גם פעילות יזומה לעידוד שיתופי פעולה ותמיכה באקדמיה הישראלית מצד אוניברסיטאות בולטות בעולם, במיוחד בארצות הברית. חלק מהאוניברסיטאות אף הגבירו את שיתופי הפעולה עם ישראל כמחאה כנגד החרם.

המלצות עיקריות ברמת האוניברסיטאות

1. חיזוק מערך יחסי הציבור: האוניברסיטאות הישראליות צריכות לגבש אסטרטגיית הסברה רב-ערוצית, לזהות ולגייס "סוכני הסברה", ולהכשיר אותם מקצועית.
2. הרחבת שיתופי פעולה: איתור ותיעדוף הזדמנויות לשיתופי פעולה מחקריים ותוכניות ניידות לסטודנטים, במיוחד עם מוסדות שאינם מושפעים מפעילות ה-BDS.
3. הזמנת מנהיגים אקדמיים בעלי שם לישראל: שימוש בכלים אקדמיים מסורתיים, כגון הענקת תוארי כבוד או מימון ייעודי להזמנת מרצים לסמינרים וכנסים.
4. שיפור 'חוויית המשתמש' לסטודנטים ואורחים מחו"ל: שיפור אתרי האינטרנט של האוניברסיטאות, הנגשת תהליכי רישום ומידע לסטודנטים בינלאומיים.
5. טיפול משמעותי בקריאות לחרם מתוך האוניברסיטאות בישראל: אימוץ קוד אתי ברור, אימוץ הגדרת האנטישמיות של IHRA, וקביעת סנקציות כלפי מפירי הקוד.
6. שדרוג תשתיות מחקר: השקעה בתשתיות מתקדמות שיאפשרו מחקר מעמיק ואיכותי בישראל, גם במקרים של הגבלת גישה לתשתיות בחו"ל.

ממצאים והמלצות ברמת החוקר הבודד

ממצאים ברמת החוקר הבודד

ברמת החוקר הבודד, המחקר מצא עדויות רבות לפגיעה אישית בחוקרים ישראלים, כולל:

- דחיית מאמרים על רקע לא-מקצועי.
- ביטול הזמנות להרצאות וסירוב להשתתף בכנסים.
- עיכוב בהליכי קידום עקב סירוב למתן המלצות או לשיפוט עבודות. פגיעה במוניטין האקדמי ובקשרים עם עמיתים בחו"ל.
- תחושת בדידות ומחסור במענה ברמת האוניברסיטה. חשש לפרסום שמות המתלוננים מחשש לפגיעה נוספת.

רוב הפגיעות המתועדות באמצעות טפסי הדיווח היו נקודתיות ונגעו לפרט, לא לקבוצה או מוסד שלם. חוקרים רבים דיווחו על מקרי חרם סמויים, שבהם הסיבה האמיתית לדחייה או התעלמות לא הוצהרה במפורש.

המלצות עיקריות ברמת החוקר הבודד

1. היערכות לקראת יציאה אקדמית לחו"ל: השקעת זמן באיסוף מידע על התרחשות חרם אקדמי ביעד, הכרת גורמים מקומיים שניתן לפנות אליהם במקרה של בעיה.
2. דיווח אמין בזמן אמת: דיווח מידי על אירועי חרם, תוך הקפדה על עובדות מדויקות והימנעות מדיווחים על אירועים שאינם חורגים מהתנהלות נורמטיבית.
3. פעילות פרו-אקטיבית לשימור והרחבת קשרים בינלאומיים: הגברת מאמצים בשימור רשתות אקדמיות והרחבתן, שליחת דוקטורנטים להשתלמויות קצרות בחו"ל.
4. תחזוקת קשרים מרובים: הרחבת הרשת האישית למספר אוניברסיטאות במדינות שונות לצמצום הסיכון של פגיעה בקשר בודד.
5. למידה וסיוע הדדי: השתתפות בפורומים משותפים עם חוקרים אחרים שחוו חרם, לצורך למידה ושיתוף ידע על דרכי התמודדות.
6. גישה פרו-אקטיבית: נקיטת יוזמה בפניה לעמיתים, מציאת מסגרות חלופיות לפרסום ולקידום המחקר, ויצירת קשרים חדשים באופן יזום.

כלים אופרטיביים להתמודדות

דו"ח מוסד נאמן מציג מספר כלים אופרטיביים שפותחו במסגרת המחקר לסייע בהתמודדות עם החרם האקדמי:

- דשבורד נתונים עדכני: מערכת מקוונת לניטור אירועי חרם ותגובות בזמן אמת.
- 'ארגז כלים': מאגר הכולל קישורים לארגונים בינלאומיים רלוונטיים, תבניות מכתבים לפנייה לעורכי כתבי עת, דוגמאות לעצומות ועוד.
- מאגר עצומות ונוסחי תגובה: אוסף של נוסחי תגובה מוכנים לסיטואציות שונות של חרם.
- רשימת אנשי קשר: רשימה מעודכנת של אנשי קשר להם ניתן לפנות לסיוע בחו"ל, בפילוח גיאוגרפי.
- כלים לניהול משימות ותיעוד: מערכת מקוונת לניהול ותיעוד אירועי חרם אקדמי, כולל אפשרות לדיווח מקוון.
- רשימת אירועי חרם ומענים משפטיים: מאגר מתעדכן של מקרי חרם והתגובות המשפטיות שננקטו, ככלי למידה והתייחסות.

סיכום ומסקנות

החרם האקדמי על ישראל מהווה זירת לחימה משמעותית הנוספת לזירות הצבאיות, המדיניות, הכלכליות, המשפטיות והאחרות שעמן מתמודדת המדינה מאז 7 באוקטובר 2023. מדובר באתגר רב-מימדי הדורש מענה מקיף ומתמשך.

הממצאים מצביעים על עלייה ניכרת בהיקף הניסיונות להטיל חרמות מסוגים שונים על האקדמיה הישראלית מאז אירועי 7 באוקטובר. אף שאין לזלזל בו, הנזק שנגרם עד כה ממהלכי החרם היה מוגבל למדי ונגע בעיקר לרמת הפרט. עד למועד כתיבת דו"ח זה, לא נרשמה פגיעה מהותית במוסדות האקדמיים בישראל, אך קיים חשש ממשי מהחרפת המצב אם לא תינקט פעולה מתואמת ומערכתית.

העוצמה הגבוהה ביותר של ניסיונות חרם נצפתה בתחומי מדעי הרוח ומדעי החברה, והייתה נמוכה יותר במדעים המדויקים, ההנדסה והטכנולוגיה. הדבר עשוי לנבוע מכך שתחומי מדעי הרוח והחברה קרובים יותר מטבעם לסוגיות חברתיות ופוליטיות, בעוד שמדעי הטבע והטכנולוגיה נשענים יותר על שיתופי פעולה מבוססי תוצאות ומדידים ופחות על השקפות בנושאים חברתיים. עם זאת, אין להסיק מכך שמדעי הטבע והטכנולוגיה חסינים לחרם.

כדי להתמודד עם החרם האקדמי, יש צורך בגישה רב-ממדית המבוססת על תכנון אסטרטגי, קביעת מדיניות והקצאת משאבים למימושה וכוללת פעולות ברמת המדינה, המוסדות האקדמיים, והחוקרים הבודדים. פיתוח וניהול אסטרטגיית הסברה יעילה, חיזוק שיתופי פעולה בינלאומיים, איסוף מידע שוטף, ויצירת מערכות תמיכה לחוקרים שנפגעו מחרם – כל אלה מהווים חלק מהמענה הנדרש.

מוסד נאמן ימשיך לתחזק את מסד הנתונים שנבנה במסגרת הפרויקט, לעדכנו באופן שוטף, ולהנגישו לכל מקבלי ההחלטות הרלוונטיים. כלים אלה זמינים באתר הפרויקט בכתובת:

[/https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield](https://www.neaman.org.il/project/scholar-shield)

neaman.org.il

מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית | קרית הטכניון,
חיפה 3200003 | טל. 04-8292329 | info@neaman.org.il

החרם האקדמי